

Список використаних джерел

1. Черней В. В. Сучасна кримінально-правова політика на законодавчому рівні / В. В. Черней // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : тези доп. V міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 21 листоп. 2014 р.). – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 6.
2. Катеринчук І. П. Вступне слово / І. П. Катеринчук // Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29 квіт. 2016 р.). – Одеса : ОДУВС, 2016. – 184 с.
3. Корнієнко М. В. Організована злочинність в Україні: сучасний стан, кримінологічна характеристика, заходи протидії / М. В. Корнієнко. – Київ : Фонд юрнауки, 2004. – 300 с.
4. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова компаративістика : монографія / [О. М. Бандурка, М. М. Перепелиця, О. В. Манжай та ін.]. – Харків : Золота миля, 2013. – 352 с.
5. Некрасов В. А. Корупція як форма кримінального контролю тіньової економіки / В. А. Некрасов // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 1 (70). – С. 265–275.

Полтавський Андрій Олександрович,
помічник директора Київського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України;

Шимановський Сергій Олегович,
завідувач лабораторії Київського науково-дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ НОВОГО СУБ'ЄКТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ЯК ПРОФІЛАКТИКА КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ СЕРЕД ФАХІВЦІВ (ЕКСПЕРТІВ)

Згідно із Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів»

від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII [1], було внесено відповідні зміни до Закону України «Про судову експертизу» (надалі – Закон).

Зазначені зміни, зокрема, передбачали такі положення:

– текст статті 1 «Поняття судової експертизи» викласти в такій редакції: «Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду»;

– у статті 7 «Суб'єкти судово-експертної діяльності» ч. 1 викласти в такій редакції: «Судово-експертну діяльність у кримінальному провадженні здійснюють державні спеціалізовані установи, а в інших випадках – також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом»;

– доповнити статтею 7¹ такого змісту: «Стаття 7¹. Підстави проведення судової експертизи. Підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб»;

– частину другу статті 9 «Державний реєстр атестованих судових експертів» викласти в такій редакції: «Особа або орган, які призначають або замовляють судову експертизу, можуть доручити її проведення тим судовим експертам, яких внесено до державного Реєстру атестованих судових експертів, або іншим фахівцям з відповідних галузей знань, якщо інше не встановлено законом»;

– статтю 10 «Особи, які можуть бути судовими експертами» доповнити частиною п'ятою такого змісту: «До фахівця у відповідній галузі знань, який проводить судову експертизу, застосовуються положення цього Закону щодо гарантій прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи та положень розділу III¹ цього Закону».

¹ Розділ III Закону України «Про судову експертизу» має назву «Фінансове та організаційне забезпечення судово-експертної діяльності».

Таким чином, зазначеними змінами, що набувають чинності з дня початку роботи Верховного Суду, визначеного рішенням його Пленуму відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів», вперше регламентовано:

- проведення судових експертиз до порушення проваджень у цивільному, господарському та інших процесах;
- проведення експертиз на замовлення;
- введення ще одного суб'єкта судово-експертної діяльності – фахівця (експерта), який може бути судовим експертом.

Відповідно до ч. 4 ст. 7 «Суб'єкти судово-експертної діяльності» нині чинної редакції Закону, «до проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися, крім судових експертів, також інші фахівці з відповідних галузей знань». Так, на сьогодні в певних випадках до проведення судових експертиз залучають фахівців для роботи в складі комісії судових експертів. Діяльність останніх регламентується, окрім процесуальних кодексів та Закону, двома нормативно-правовими актами:

- Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [2];

- Інструкцією про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих установах [3].

З набуттям чинності положень Закону щодо фахівців (експертів), які можуть бути судовими експертами відповідно до положень ст. 10 та здійснювати судово-експертну діяльність самостійно як на одноразовій, так і на постійній основі, постає низка проблемних питань, зокрема, щодо:

- статусу таких судових експертів (яку вони повинні мати освіту¹, чи мають вони проходити відповідну підготовку, що

¹ Наприклад, відповідно до розділу 3 «Фахівці» класифікатора професій ДК 003:2010, затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28 червня 2010 року № 327, фахівцем є особа, яка отримала професію, що вимагає знань в одній чи більше галузях природознавчих, технічних і гуманітарних наук з виконанням професійних завдань у вигляді спеціальних робіт, пов'язаних із застосуванням положень та використанням методів відповідних

ст. 10 передбачено, власне, для професійних судових експертів державних установ судової експертизи або тих судових експертів, які не працюють у таких установах);

– регламентації проведення такими фахівцями (судовими експертами) експертиз (порядку отримання та зберігання матеріалів проваджень, об'єктів дослідження, що є зазвичай речовими доказами в справах; попередження про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку; забезпечення методичною літературою з питань проведення експертиз; відповідними умовами й обладнанням тощо).

Україна вже має негативний досвід таких нововведень. Відомий фахівець В. Палій, яка пройшла шлях від молодшого наукового співробітника Київського НДІСЕ Міністерства юстиції України до судді Вищого господарського суду України, ще у 1992 році під час обговорення першої редакції Закону в офіційному виданні Верховної Ради України в статті «Судова експертиза повинна бути неупередженою» зазначала: «...для того щоб займатися судово-експертною діяльністю професійно, треба мати належну підготовку, знати сучасну базу судової експертизи, мати відповідні умови, що забезпечують збереження об'єктів дослідження (речових доказів) та інших матеріалів справи. Наприклад ... вже є викрадення в експертів двох кримінальних справ ... дві кримінальні справи згоріли разом з особистим автомобілем експерта...» [4]. Тут ідеться, передусім, про кримінальні справи (провадження), тому зміни до Закону, що стосуються проведення експертиз у кримінальних провадженнях лише в державних установах судової експертизи треба вважати обґрунтованими. Водночас справи в господарських, цивільних провадженнях містять оригінали документів, що засвідчують іноді правочини вартістю на мільйони доларів США, а тому приведені цитати стосуються й інших, крім кримінальних, видів проваджень.

Відповідно до першої редакції Закону, судово-експертна діяльність могла здійснюватися на підприємницьких засадах на підставі спеціального дозволу (ліцензії), а також громадянами за

наук. До цього розділу належать професії, яким відповідає кваліфікація за дипломом чи іншим відповідним документом, у тому числі молодшого спеціаліста, бакалавра.

разовими договорами. У 2004 році внесеними змінами це положення Закону втратило чинність і замість нього вступили в дію положення нині чинного Закону. Мотивами внесення змін були ті самі обставини: викрадення, згоряння тощо.

З огляду на викладене вище, статус і порядок діяльності «нового» суб'єкта судово-експертної діяльності – фахівця (експерта), який може бути судовим експертом та проводити, наприклад, до порушення справ у суді експертизи на замовлення інших осіб, потребують відповідної детальної нормативно-правової регламентації.

Безперечно, положення Закону, які ще не набули чинності, у частині, що стосується визначення статусу фахівця (експерта), який може бути судовим експертом, на нашу думку, мають бути регламентовані ч. 4 ст. 10 (наприклад, щодо освіти, підготовки, порядку реєстрації статусу тощо, відповідно до структури ч. 2, 3 цієї статті), а не ч. 5, яку чомусь законодавець вніс, після положень ч. 4 (яка має стати після внесення пропонованих змін до ч. 5) Закону щодо заборон використання своїх повноважень з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки та пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, що, відповідно до Закону «Про запобігання корупції», є корупційними правопорушеннями. Водночас передбачену законодавцем ч. 5 щодо фахівця у відповідній галузі знань, який проводить судову експертизу, до якого застосовують «положення цього Закону щодо гарантій прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи й положень розділу III цього Закону», слід видалити.

Крім цього, особливості діяльності фахівця (експерта), який може бути судовим експертом, мають бути визначені або в Інструкції про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих установах [3], або в спеціально розробленому нормативно-правовому акті. Сподіваємося, що зазначена нормативно-правова регламентація статусу та діяльності нового суб'єкта судово-експертного забезпечення правосуддя буде сприяти попередженню корупційних проявів серед фахівців (експертів).

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів [Електронний ресурс] : Закон України від 3 жовт. 2017 р. № 2147-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>. – Назва з екрана.

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрана.

3. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих установах [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 12 груд. 2011 р. № 3505/5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1431-11>. – Назва з екрана.

4. Палій В. Судова експертиза повинна бути неупередженою / В. Палій // Голос України. – 1992. – 7 жовт. – С. 13.

Пустовіт Валерій Аркадійович, старший науковий співробітник Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД У КОНТЕКСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Відповідно до п. 3 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, однією з актуальних загроз національній безпеці України є поширення корупції, її укорінення в усіх сферах державного управління [1].